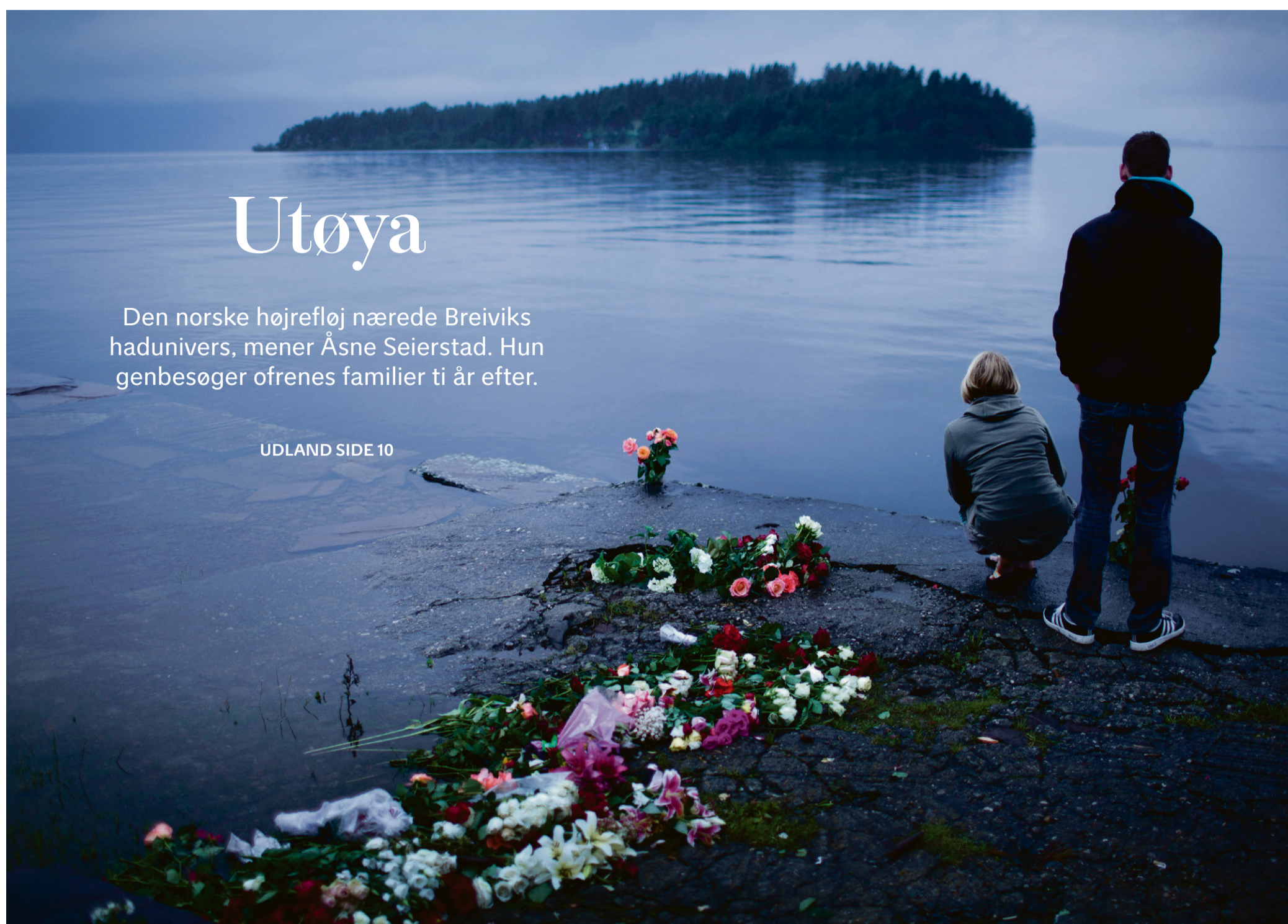

Weekendavisen

Utøya

Den norske højrefløj nærrede Breiviks hadunivers, mener Åsne Seierstad. Hun genbesøger ofrenes familier ti år efter.

UDLAND SIDE 10

ARKIVFOTO: MADS NISSEN, SCANPIX

Vandkort

Det sidste ukendte land er i færd med at blive kortlagt. Nu gælder det havbunden.

IDEER FORSIDEN

Stofligt

Enestående kunsthåndværk i bevægelse for første gang i 18 måneder. Haute couture i Paris.

KULTUR SIDE 4

Demenstendens

Sygdommen er uudgæelig i tidens film og bøger. »Afviklingsromanen« er blevet en selvstændig genre.

BØGER SIDE 6

EXIT ■ Imens internationale styrker forlader Afghanistan i stilhed, vinder Taleban frem. Køen foran paskontoret i Kabul vokser, men i Helmand lever et spinkelt håb om forandring.

Sidste udvej

NANNA MUUS STEFFENSEN

KABUL – De har ventet foran paskontoret i Kabul siden før solopgang: hundrevis af mennesker på flugt fra det, der venter i Afghanistan. I køen kan man aflæse Talebans fremmarch ude i landet: Her er et lærerpar fra Badakhshan-provinsen, en forretningsmand fra Daykundi og en familie fra Balkh med to små piger med lange hestehaler og matchende kjoler. De venter alle på et pas – det første skridt på vejen ud af landet.

»Jeg har altid prøvet at hjælpe de unge med at bevare håbet. Nu har jeg mistet mit eget,« siger 45-årige Ahmad, som står i kø flere gader væk fra indgangen til det offentlige kontor.

Han arbejder på et større undervisningsinstitut og ønsker ikke at få sit efternavn eller sin arbejdsplads nævnt i avisen af frygt for at blive genkendt af talebantilhængere.

»Da jeg gik i gymnasiet, sendte Taleban mig i fængsel tre gange. Hvordan skulle jeg kunne blive her nu, hvor jeg har arbejdet med det internationale samfund i 20 år? Jeg bliver skåret i stykker, hvis jeg bliver her,« siger han.

Der opstår tumult længere fremme i køen, og en kvinde råber op. Alle vil ind på den offentlige administrations paskontor for at komme ud af landet. Siden tilbagetrækningen begyndte, er kontoret gået fra at udstede 2.500 pas om dagen til 6.000 pas i dag. Det fortæller en ansat på kontoret, som også selv prøver at komme væk.

»Bed for Afghanistan,« tilføjer han.

At skaffe sig et pas er kun det første problem. De fleste nabolande har i den seneste tid gjort det stort set umuligt for afghanere at få visum. Det koster omkring 3.000 dollar, knap 20.000 kroner, at skaffe sig et visum til Tyrkiet ad uofficielle kanaler, fortæller en bekendt, som selv har opgivet at gå den vej.

»Så snart jeg modtager mit pas, vil jeg banke på enhver dør for at komme ud af det her land,« siger underviseren Ahmad.

Det er kommet bag på mange afghanere, hvor hurtigt og let Taleban nu vinder frem, i takt med at USA og NATO i de seneste måneder har forladt landet. Siden maj har

bevægelsen taget kontrol med næsten 200 af landets omtrent 400 distrikter. Taleban kontrollerer og driver nu grænseovergange til Iran, Turkmenistan, Tadsjikistan og Pakistan, hvilket har fået over 1.500 afghanske grænsesoldater til at flygte ind i nabolandene.

I LY AF NATTEN

Det er situationen efter to årtiers krig mod Taleban samt træning og bevæbning af de afghanske sikkerhedsstyrker. Over 100.000 civile afghanere er blevet dræbt eller såret siden 2009, hvor FN begyndte at opgøre krigens ofre systematisk. Flere end 60.000 afghanske sikkerhedsstyrker er blevet dræbt i kampene ifølge en opgørelse fra Brown University i USA. 44 danske soldater og over 2.400 amerikanere har mistet livet under missionen i Afghanistan.

I april besluttede USAs præsident, Joe Biden, at sætte en fuld og betingelsesløs tilbagetrækning i gang. I juni forlod de sidste danske udsendte og andre NATO-styrker Kabul. Den seneste melding fra det amerikanske militær er, at tilbagetrækningen er mere end 95 procent færdiggjort. Den 31. august vil USAs længste krig være slut. Imens tordner Taleban frem, og panikken breder sig mange steder i landet.

Underviseren Ahmad mener bestemt, at der i de seneste 20 år har været store fremskridt i landet. Kvinder er for eksempel blevet mere bevidste om deres rettigheder, nævner han. Så hvorfor står han nu her i køen på flugt fra fremtidens Afghanistan?

»Fordi tingene nu igen vil blive som i 1990'erne, endnu værre endda,« siger Ahmad med henvisning til Talebans brutale regime før invasionen i 2001.

Han frygter, at de fremskridt, man opnåede med krigen, hurtigt vil erodere, hvis bevægelsen fortsætter sin fremfærd.

»Tusinder af mennesker kommer her for at få et pas, så de kan slippe væk. Det er det eftermæle, USA efterlader,« siger Ahmad.

Mandag takkede USAs militære chef i Afghanistan, Austin S. Miller, af og fløj hjem. I et af sine sidste interview til pressen advarede Miller om en reel risiko for, at borgerkrig bryder ud efter USAs exit. Det samme skete, da Sovjetunionen forlod landet i 1989.

Tilbagetrækningen begyndte for alvor 1. maj. Siden da er Kabuls indbyggere vågnet om natten til lyden af amerikanske tilbagetog: skraldet af de enorme C-17-transportfly, som har fløjet krigens flyttekasser ud.

Det var også nat, da de sidste amerikanske styrker forlod militærbasen Bagram, krigens epicenter, tidligere på måneden. Amerikanerne havde ikke engang fortalt deres afghanske kolleger om det forestående farvel til ba-

sen. Først næste morgen opdagede afghanerne, at amerikanerne var rejst, har de fortalt til nyhedsbureauet AP.

GLADE TING, TAK

Nu er der usædvanlig stille på himlen over Kabul. Selv de helikoptere, der før transporterede udenlandske diplomater og soldater rundt over byen, er stort set forsvundet. Stilhed i hovedstaden før en frygtet storm, som allerede blæser ude i landet.

Amerikanerne ved godt, hvordan det står til. I en efterrettingsrapport, som kom frem i juni, blev det vurderet, at den afghanske regering risikerer at kollapse inden for et år efter USAs exit. Præsident Biden har lovet, at alle afghanske tolke, som har arbejdet for USA, vil blive evakueret. Da journalister tidligere på måneden stillede Biden spørgsmål om den hastige tilbagetrækning, svarede han irriteret:

»Jeg vil tale om glade ting, mand.«

Selvom Taleban nu angriber flere større byer, er det ikke givet, at de vil prøve at indtage hovedstaden med vold. For det første vil det afghanske militær trods mange problemer sandsynligvis være i stand til at forsvare Kabul. For det andet ønsker Taleban nok ikke at miste den økonomiske støtte fra det internationale samfund, som holder landet kørende. Det vil ske, hvis bevægelsen sender sine krigere mod presidentpaladset.

Efter lang tids pres for at forholde sig til den afghanske nedsmeltning holdt Joe Biden en længere tv-tale i sidste uge. USA har nået sit mål med invasionen: at slå terrorbevægelsen al-Qaeda tilbage og forhindre terrorangreb på amerikansk jord, lod han forstå.

»Vi tog ikke til Afghanistan for statsopbygning,« sagde præsidenten.

Det kommer bag på en del afghanere, som i 20 år har fået at vide, at USA og NATOs krig på afghansk jord i bund og grund var for afghanernes skyld. Det handlede om at bekæmpe Taleban, al-Qaeda og Islamisk Stat, så man kunne opbygge demokrati, udvide menneskerettigheder og bygge skoler. Hvad kom der ud af krigen og de enorme civile tab, hvis Taleban nu vender tilbage, spørger mange i Kabul.

Køen foran paskontoret i Kabul er fuld af folk, som har oplevet de positive forandringer, som krigen og den medfølgende udviklingsindsats bragte med sig: at flere piger kom i skole, flere unge kom på universitetet, at kvinder, særligt i byerne, fik mulighed for at gå på arbejde. Disse mennesker har meget at miste nu.

Men frihed og fred for nogle afghanere var altid hængt op på de kampe, som fortsatte andre steder i landet. I Helmand-provinsen lagde roen sig kun i perioder. Ude i landområderne fortsatte krigen år efter år. Der håber

nogle, at der med USAs tilbagetrækning er noget at vinde: en form for fred.

»Amerikanerne kom ikke med noget godt. De kom kun med krigen,« siger 55-årige Najiba Faiz Helmandi på telefon fra Lashkar Gah, provinshovedstaden i Helmand.

»Krigen begyndte, da amerikanerne kom til Helmand. Siden da er masser af vores unge mennesker blevet dræbt også af amerikanerne med deres bombardementer og af selvmordsangreb og Taleban,« siger Najiba, som er født og opvokset i Helmand og arbejder for provinsens guvernør.

»Når de amerikanske tropper rejser, kan afghanerne måske sætte sig sammen og tale om fred,« siger hun.

I september sidste år indledte den afghanske regering og Taleban fredsforhandlinger, som dog er gået helt i hårdknude. I stedet for forhandlinger fortsætter Taleban med fornyet kraft sine angreb mod regeringsstyrkerne, på trods af at bevægelsen i 20 år har hævdet, at den kæmpede mod en udenlandsk besættelsesmagt.

HÅB PÅ TRODS

Aftenen inden jeg taler med Najiba Faiz Helmandi, var der voldsomme kampe i udkanten af Lashkar Gah. »Jeg var meget bekymret, fordi jeg arbejder for regeringen. Hvis Taleban kommer ind i byen og tager magten, er jeg den første, de dræber,« siger Najiba.

Det kan virke besynderligt i danske ører, at hun både kan frygte Taleban og samtidig være glad for, at USAs krig i landet nu slutter. Men i Helmand kan man både ønske sig sine rettigheder og længes inderligt efter fred. Og der er ingen lette løsninger eller enkle brudflader. Najiba Faiz Helmandi ved som andre afghanske kvinder udmærket, at det ikke kun er talebanere, der er imod, at kvinder bestemmer over deres eget liv. I Helmand kan det lige så vel være naboen eller svigermor.

»Udlændingene byggede skoler, moskeer og veje, men de kunne ikke ændre folks tankegang,« siger Najiba. Hun tror ikke på Talebans ledelse, når den påstår, at bevægelsen ikke længere er imod pigers skolegang.

Men i det mindste er de udenlandske styrkers tilbagetrækning begyndelsen på et nyt kapitel, som hun ikke kan andet end at håbe på bliver fredeligere – på trods af at kampene lige nu raser nær hendes hjem.

»Folk i Afghanistan er meget, meget trætte af krigen. Hver dag bliver vores unge mennesker dræbt. Vi er hele tiden bekymrede, vi sover ikke om natten,« siger Najiba Faiz Helmandi. »Vi har brug for demokrati. Men først og fremmest har vi brug for fred,« siger hun.

Et sted i Helmand, til lyden af kampe, lever et lille håb, som mange i Kabul på kort tid har mistet.

